

САДРИДДИН
САЛИМОВ

•
ЭРКА
КУШИМ

ОЛТИН
БЕЛАНЧАК

САДРИДДИН САЛИМОВ

ЭРКА ҚУШИМ

Шеърлар

ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ
«ЕШ ГВАРДИЯ» НАШРИЁТИ
ТОШКЕНТ — 1979

Садриддин Салимов шеъримизнинг сўнгги бўғиннига мансуб иқтидорли, адабий жамоатчилик ихлос қўйган ёшлар тоифасидан. Қаламининг сехри бор, фикр томиб турари қаламидан. Бунинг устига у таъби ўткир, яхши таълим олган, таҳсили ҳам теран. Ёзганлари унинг замонини чуқур фаҳм этишидаи, ватанини қаттиқ севишиндан, халқи тарихига, халқи заҳматига, халқи садоқатига бефарқмаслигидан далолат беради. Ҳам ўйлаб, ҳам куйлаб ёзадиганга ўхшаб кетади. Мисраларида музика бор.

Шеърлари мазмунли, янги, ўқиганларига ўхшамайди. Шундан бўлсами, яхши, мазмунли шеърлари ҳали хомроқ, рангпарроқ, музикаси ҳам қоқиликроқ. Бирорвларнига ўхшаганидан кўра шундай бўлгани яхши, бориб-бориб бақувват тортади, тўлишади, балоғатга етади, ўзига хос парвоз қиласди. Бундайлар парвоз қилганда кўкда бўрон турса ажаб эмас. Бундай майдонга кираётганларни ҳозирча кечириш керак. Чунки, үлар ўз камчиликларини, яъни «бундай»ликларини ўзлари ҳам яхши билишади, аммо кучлари етинқирамайди.

Қўлингиздаги тўплам мана шунаقا ҳам катта парвоздан далолат беради, ҳам катта камчиликлардан. Лекин зарбали полапон, бўлали полапон. Албатта, баъзи шеърлар китобхонга тугалланмагандай, фикрлар ногирондай кўринади, баъзилари норавон, яна баъзилари сакта, мағзи ҳам пучроқ сезилади. Булар ҳаммаси ёш шоирнинг шошилиб катта бўлаётганидан. Шарқда тез оқувчи сув ўз-ўзини чайиб, тинитиб, ювиб, шишадай қилиб беради, дейишади. Шоирларининг шеърлари ҳам худди шундай, бир-бирини суюб, бир-бирини тўлдириб беради, бир-бирига жўр бўлиб. Мен Садриддиннинг шеърларини ана шу тоғ жилғаларига, балқиб, югуриб тушиб келгувчи шаршараларга ўхшатаман.

Садриддин ҳали ёш, наинки фикрлари, у фикрлани ўзларининг ранглари, бадий бўёқлари билан тўлдиргувчи мисралари ҳам ёш. Мен бу шеърларнинг ҳали орқаларидан бақувват, кўркам, сўлим, дилбар шеърлар, туркумлар, достонлар бошлаб келишларига инонаман, бу баҳтиёр кунларни кўришга у билан, унинг дўстлари билан бирга шошиламан.

ТУРОБ ТЎЛА

Қувонч бўлиб деразангни қоқаман,
Занжирланган дарвозанг очилади.
Кўзгу бўлиб хаёлингга боқаман,
Кафтларимга сирларинг сочилади.

Севги бўлиб кўзларингни ёқаман,
Муаммолар, тугуилар ечилади.
Оҳанг бўлиб мавжим билан оқаман,
Очиilmatai юрагинг очилади.

КОР

Бутун замин қоғоз каби оқ,
Унда шеърин ёзади шамол.
Булутларнинг бағрида титроқ,
Шамол сўзи уларга малол.

Очилади осмоннинг юзи,
Қор бағрига киради қуёш.
Тұгаётир шамолнинг сўзи:
Совуқ. Совуқ.
Тұгайды бардош,

Юлдузлар ҳам музлади күкда,
Музлаб қолди шамол-газалхон.
Мүріларнинг рақиби йўқ-да,
Нафас олаётир беармон.

ИСМОИЛ СОМОНИЙ МАҚБАРАСИ ЁНИДА

Тошлар күйламоқда тақдирларини,
Тошлар күйламоқда, тинглайди дунё.
Тошлар күйламоқда қалб сирларини,
Күйламоқда гүё Ўрта Осиё.

Тошларни күйлаётган бобом қўллари,
Тошларни күйлаётган занжирбанд қўллар.
Узундир, чигалдир мозий йўллари,
Лекин ярим йўлда қолмади кўилар.

Занжирбанд қўлларнинг озод овози —
Янграмоқда ҳамон.
Қалбда бор дардим,
Озод бўлганда-чи, унинг парвози
Балки етти қават кўкка етарди..

БУХОРО ЭРТАГИ

Бор эди, йўқ эди, қалъа бор эди,
Бор эди, йўқ эди, салла бор эди.
Бор эди, йўқ эди, бор эди зиндан,
Обхонада қолиб кетмас-ку, армон.
Бор эди, йўқ эди, алла бор эди:
«Тонг отар, тонг отар, тонг отар, ўғлон!»
Бор эди, йўқ эди, бор эди отам,
Нор эди, йўқ эди, дардимга малҳам.
Бор эди, йўқ эди, бор эди жаллод,
Отамни ўлдирди, ўлдирди, ҳайҳот!
Бор эди, йўқ эди, дардимга малҳам.
«Тонг отар, тонг отар, тонг отар, болам!»
Бухоро бор эди, Бухоро-ку, бор —
Беқалъа, бесалла, бетож баҳтиёр.
Отамнинг орзуси хазон бўлмагай,
Бухоро ўлмагай, сира ўлмагай.
Бухоро тонгида кезмоқда баҳор,
«Куртаклар тафтидан эриётир қор».

* * *

Шилдир-шилдир оқяпти ариқча,
Елкасида маҳтобию юлдузи.
Шилдир-шилдир оқяпти ариқча,
Құшиқ каби жарангламоқда сүзи.

Шилдир-шилдир оқяпти ариқча,
Қиқир-қиқир кулгусида баҳти бор.
Ҳисларим ҳам оқяпти бу кеча,
Ҳисларимга қоришиб кетар баҳор.

Шилдир-шилдир оқяпти ариқча,
Елкасида үмидио орзуси.
Ариқ бўлиб оққим келди бу кеча,
Кўзларимда ариқчанинг кулгуси...

САВОЛ-ЖАВОБ

(Дўстим Усмонга ҳазил)

— Осмондаги булутлар Қоракўл терисидай,
Миноранинг бошига телпак тикса бўларми?
Осмондаги булутлар Қоракўл терисидай,
Сайёранинг бошига телпак тикса бўларми?

— Осмондаги булутлар Қоракўл терисидай,
Бошоғриқ бўлмасин деб аёзларда бу фалак.
Осмоннинг булутларин ерга қўндириб атай
Мен оламнинг бошига қўндиргум тикиб телпак.

* * *

Майсалар оқади қирлар тўшида,
Ҳур-ҳур шамол үларни шилдиратар.
Майсалар оқади қирлар тўшида,
Чанқоқ пода бош кўтартмай симирап.

Майсалар оқади қирлар тўшида
Тўлқинланиб-тўлқинланиб беармон.
Майсалар оқади қирлар тўшида,
Тўлқинида куйлаб бормоқда чўпон.

ЛАБИ ҲОВУЗИ ДЕВОНБЕГИДА

Ҳовуз бетидаги ажинлар
Эртак каби түюлди бу кеч.
Ҳовуз бетидаги ажинлар
Асрларки кетмайдилар ҳеч.

Ҳовуз бетидаги ажинлар
Юзларимга солдилар ажин.
Ҳовуз бетидаги ажинлар
Аждодларим дардларимикин!!

Гул әкдилар, очилди гул,
Тарқаб кетди күйлари.
Үтди сакраб тикан симдан
Малоҳатли бүйлари.

Емон күздан асрайлик деб,
Түрт томондан ўрашди.
Синмасин деб шамолларда
Хар кун юз бор қарашди.

Шамолларни имлагай у
Юлдузларга силкиб бош.
Тушларнда күриниади
Унн чорлаган қуёш.

Гул әкдилар, очилди гул,
Боғладилар қўлларин.
Үтди сакраб тикан симдан
Малоҳатли бүйлари.

Титраган пичанлар пичирлар,
Сомонхона мудрайди.
Имиллаб ўтмоқда кечалар,
Ойни шамол судрайди.

Титраган пичанлар пичирлар,
Тилларида гали бор.
Кўзини юмганча сигирлар
Ковшайди безътибор.

Титраган пичанлар пичирлаб
Баҳорини қўмсайди.
Тилидан сирғалар кўп сирлар:
«...Қайта униб бўлсайди...»

* * *

Кипригингда титрайди хаёл,
Тамом бандсан унинг домида.
Кўзларингда шуълаи висол,
Нозланасан унинг комида.

Кипригингда титрайди хаёл,
Ҳуркитмайман ўйингни бу дам.
Хаёлингда кўринган иқбол,
Хаёлингда эҳтимол мен ҳам...

* * *

Уммон ичра туғилди балиқ,
Шүх түлқинлар бешикдир үнга.
Шу бешикда доим у тирик,
Кумуш мавжлар құшиқдир үнга.

Түлқинларда жон топди балиқ,
Түлқинларга мангу жон фидо.
Тилаги бор сендан, эй борлиқ,
Түлқинлардан айлама жудо!

Мен билмадим дунёда қачон,
Қайдан пайдо бўлмишдир ёлғон!
Қачон адо бўлади ёлғон!
Мен билмадим,
Шу менда армон.

Мен билмадим дунёда қачон,
Қайдан пайдо бўлмишдир ҳасад!
Қачон ундан қутулар инсон!
Мен билмадим,
Шу менда ҳасрат.

Мен дунёдан ўтганим замон
Айтсаларки, эди беармон,
Айтсаларки, эди беҳасрат,
Йўқ, ишонманг, бу бари ёлғон...

КУРТАКЛАР

Юлдұзларнинг ёғдусини
Күтариб түриб бошга,
Илдизларнинг орзусини
Етказарлар қүёшга.

Шу ҳаётнинг бору йүғин
Кафтларида тұтарлар;
Илдизларнинг қүшиғини
Күйлаб-күйлаб үтарлар.

ТУРТЛИКЛАР

Султон Жұрага

Үқ үзилди, шөирнинг хаёли үзилди,
Үқ үзилди, нурланған мисралар бүзилди.
Үқ үзилди, үзилди бир аскар жони, вое!
Сүңг қонли, оташин мисралар тизилди.

ШОИР

Хоҳи ғамғын хоҳ лабда иулгү,
Дақықалар ўтади бир-бир.
Шул лаҳзани оламда мангү
Шеър ичра мен тутмоққа қодир.

ТАСКИН

Күлмак дер: «Сокиндир денгиз ҳам»,
Шабнам дер: «Бевафо кундуз ҳам».
Ялтироқ құрт айтүр: «Тун ёниб —
Кундузи үчадир юлдуз ҳам».

* * *

Онамдан мәхр ҳиди тараплан каби,
Шоирдан шеър ҳиди тараплан каби,—
Анқисин шеъримдан үзимнинг ҳидим,
Деҳқондан ер ҳиди тараплан каби.

КУЙ ШАКЛИ

Жон киради дүторга — сайрап қиллар,
Шүх оңанг мавжидан яйрайди қўллар.
Кўйдай оқиб чиқди бир гулрў, қаранг,
Саҳнада сержаранг куй шаклланар.

Чўмилмоқда она ер тўйиб,
Кўкдан тушар тизилиб маржон.
Бехавотир у чўмилсин деб
Парда билан тўсилган осмон.

* * *

Қабрлар тошида қисқа хат турур,
Шаҳидлар қабрида қон — тилхат турур.
Қирмизи қон аро ўқилур шу гап:
«Ватанинг баҳтида бизнинг баҳт турур».

* * *

Йиқилди, бўғзида қолди васият,
Йиқилди армони, қайғу, севинчи.
Йиқилди осмондан юлдузи, фақат —
Йиқилмади унинг зафар ишончи.

МАКТУБЛАР

Аснарлардан келарди мактуб:
«Сөвған ёрим, нүзларим толди.
Толмаднингни сен мени кутиб!
Ғалабага энди оз қолди».

Хатлардаги орзу ва умид
Юракларга зўр ишонч солди...
Афсус, кўплар бўлдилар шаҳид,
Мактубларда орзулар қолди.

* * *

Еш билан ювмоқчи бўласан
Юзингдаги гуноҳни, э воҳ!
Еш билан ювмоқчи бўласан
Ювилгайми гулбадан, риё!..

Еш билан ювмоқчи бўласан,
Истайсанки, юзинг бўлсин пок.
Еш билан ювмоқчи бўласан,
Кўз ёшларинг етмагай бироқ.

* * *

Парча-парча оқ булут
Юлдузлар бетин артар.
Фазони қамрар сукут,
Кел, гулрүйим, тонготар.
Парча-парча оқ булут
Ойни ҳам ялтиратар.
Қүшиқ айтаман ёниб,
Кел, гулрүйим, тонготар.
Парча-парча оқ булут
Ғуборни олиб кетар.
Барча қаҳрингни үнүт,
Кел, гулрүйим, тонготар.

* * *

Тонггача үн элади осмон,
Шамол «ғұв-ғұв» этмоқда исён.
Замин гүё катта тоғора,
Дунё учун
Хамир қормоқ
Эмасдир осон.
Тандирга ўт қалади осмон,
Тутун каби бұлутлар равон.
Ең шимариб турипти онам,
Куюк бўлмас,
Ишонаман,
Тандирдаги нон.

* * *

Дўстим Ориф, Олимга

Тут терардик учовлон бир дараҳтдан,
Тут терардик уч ўғлон бир дараҳтдан.

Тирмашардик она-тут қўлларига,
Чирмашардик она-тут қўлларига.

Тушмас эдик елкасидан эрта-кеч,
Аямасди она-тут меҳрини ҳеч.

Қолиб кетди болалик тут шоҳида,
Афсус, шоҳдан тушолмас гоҳ-гоҳида...

Тут терардик учовлон бир дараҳтдан,
Тут терардик уч ўғлон бир дараҳтдан.

ХАЁЛ

Чумчуққа ҳам парвоз бор, ахир,
Чумчуқда ҳам бор икки қанот.
Чумчуқда ҳам овоз бор, ахир,
Ўзи тўқир дилидан баёт.

Бургутман деб осмонда ўйлар
Парвоз қилган маҳали жасур.
Булбулман деб бу мискин куйлар,
Чумчуқда ҳам хаёл бор, ахир.

* * *

Шамол қолар қыз сочин торта,
Шитоб билан паровоз елар.
Тутунларни қолдириб ортда,
Менинг орзум поездда келар.

Қыз соchlари ортда паришон,
Хитоб билан паровоз елар...
Тутунлари тарқайди тамом,
Менинг орзум поездда келар.

* * *

Ҳар бир ғунча аввал менинг юрагимда гуллайди,
Ҳар бир япроқ аввал бўлар юрагимда заъфарон.
Тонгда қуёш аввал менинг юрагимда сўйлайди,
Мен шоирман, онажон.

Ҳар бир ғунча аввал менинг юрагимда гуллайди,
Кейин гулга бурканади баҳор келиб кенг жаҳон.
Тонгда олам аввал менинг юрагимда куйлайди,
Мен шоирман, онажон.

* * *

Дарахтга осилган заъфарон барглар —
Яшиллик давридан хотира бўлиб.
Яқинда новдасин барглар тарк этар,
Кетар хотиралар абадий сўлиб.

Менинг қалбимда ҳам ётурлар қат-қат —
Хотиралар — ўтган севинч ҳамда ғам.
Хотиралар кетмас қалбимдан ҳеч вақт,
Агар улар кетса, бўлмайман мен ҳам!

Ингирманчи аср...
Заминни ўзлаштирдик,
Замонни ўзлаштирдик,
Осмонни ўзлаштирдик,
Инсонни ўзлаштирдик.
Қолдимикан яна сир,
Ингирманчи аср?

Асримизда сунъий —
Ҳавони яратолдик,
Самони яратолдик.
Сунъий сув яратдик биз
Ва түйғу яратдик биз.
Асримизда сунъий —
Нонни ҳам яратолдик,
Қонни ҳам яратолдик.
Сунъий қор яратдик биз
Ва баҳор яратдик биз.
Қолдимикан яна сир,
Ингирманчи аср?

Сунъий сўз яратдик биз,
Алдадик ўзимизни.
Сунъий кўз яратдик биз,
Алдадик кўзимизни.
Сунъий дил яратдик биз,
Меҳрдан бўлдик жудо.
Сунъий тил яратдик биз
Ва ишонч бўлди адо.
Эй, менинг улкан асрим,

Йұқ әрүр сенға қаҳрим,
Лекин өрнлар қалбим
Сұнъий ишқ яратылса
Е құшиқ яратылса.
Ернлар менинг қалбим
Сұнъий жон яратылса
Е инсон яратылса,
Е имон яратылса...
Лекин мен ишонаман:
Одамлар сұнъий бўлмас,
Аламлар сұнъий бўлмас,
Қаламлар сұнъий бўлмас.
Қолдимикан яна сир,
Йигирманчи аср!..

* * *

Үчиримоқчи гулханни қирос,
Түн гулханни этмоқчи қамал.
Қаро түнни күйдиріб олов
Хонатласдай товланар ял-ял.

Оловдан күз үзолмас чүпон.
Оловга у бўлади шайдо.
Кўйлаклари хонатлас, жонон,
Хаёлида бўлади пайдо...
Түн қўйнида саҳро мудрайди,
Гулхан билан ўпишар эпкин.
Хишир-хишир сас-ла умиди
Меҳмон бўлиб ё келдимикин!..

Күйлагайсан, әрка қүшім,
Диңгүй нени хушласа.
Тебранади мовий насим
Күйинг йўлга бошласа.

Бирорларнинг кўнгли учун
Минғирламоқ сенга ёт.
Нени кўриб бўлсанг мафтун
Сайрагайсан шу заҳот.

Парларингни суюб тарап
Тонг шамоли беминнат.
Ювингтирас, кийингтирас
Сени она табиат.

Сен бирорга, бирор сенга
Қарам эмас, қүшгинам.
Ҳуркаяпсан энди нега,
Дилда борми ё шубҳанг!

Кўйлайвергин, то тирикман —
Сенга йўқдир хавф-хатар.
Завқ, ғамингга мен шерикман
Тарқатавер хушхабар.

* * *

Күзларим ичида унмоқда дараҳт,
Күзларим ичида япроқ шовқини.
Күзларим ичида унаётир баҳт.
Унаётир дунёниң куни, туни.

Дараҳтни авайлаб асрашим керак,
Дараҳтга хиёнат этмагай күзлар.
Күзларим ичида унар камалак,
Юрагимда жой олғандир илдизлар.
Күзларим ичида дараҳт гүллайди,
Күзларим ичида шовуллар баҳт ҳам.
Юрагим заминга бирам ўхшайди.
Унда гүллайди олам.

БАХОР ТУНИ

Бұ кеч түннинг жамоли тинни,
Ой кезади беозор.
Йўлда икки ўрам соч янглиғ
Солланади дарахтзор.

Тарамоқдан тинмагай энди
Япроқларни шўх шамол.
Япроқлардан анқир шеър ҳиди,
Кел, кўйлайлик, ойжамол.

* * *

Биринчи тушларни эсларми одам!
Биринчи тушларим бўлганди ширин.
Онам оғушлари тушларда қолган,
Онам оғушида қолган тушларим.

Илк тушлар қўйнида бўлмагай алам,
Илк тушлар қўйнида бўлмагай армон.
Илк тушлар қўйнида мусаффо олам,
Қўмсайман уларни, қўмсайман ҳамон.

Жаранг-жүрүнг, жаранг-жүрүнг,,
Осмон қулогыга етади овоз,
Жарангыда қувонч бордир, йўқдир мунг.
Жаранг-жүрүнг билан этарди парвоз —
Бухоролик Ҳусайнни зангўласоз.

Карвонлар ҳам ўтиб кетдилар бир-бир,—
Қўнғироққа шайдо бўлиб ўтди кун,
Бедор бўлиб қарши олди дала-қир,
Жарангидан хурсанд бўлди қишу ёз
Бухоролик Ҳусайнни зангўласоз.

Ҳамон тинмас зангўлалар жарангি,
Юрагини Ҳусайн этди қўнғироқ.
Сукунатни қасдма-қасдга оҳангি —
Синдиради. Жисми бўлгандир тупроқ.
Зангўла ясади ўқимай намоз
Бухоролик Ҳусайнни зангўласоз.

МУНДАРИЖА

- 3 ҚУВОНЧ БҮЛИБ ДЕРАЗАНГНИ ҚОҚАМАН
4 ҚОР
5 ИСМОИЛ СОМОНИЙ МАҚБАРASI ЁНИДА
6 БУХОРО ЭРТАГИ
7 ШИЛДИР-ШИЛДИР ОҚАЯПТИ АРИҚЧА
8 САВОЛ-ЖАВОБ
8 МАЙСАЛАР ОҚАДИ
9 ЛАБИ ҲОВУЗИ ДЕВОНБЕГИДА
10 ГУЛ ЭҚДИЛАР
11 ТИТРАГАН ПИЧАНЛАР
12 КИПРИГИНГДА ТИТРАЙДИ ҲАЁЛ
13 УММОН ИЧРА ТУФИЛДИ БАЛИҚ
14 МЕН БИЛМАДИМ ДУНЁДА ҚАЧОН
15 КУРТАКЛАР
16 ТҮРТЛИКЛАР
17 КҮЙ ШАКЛИ
18 МАКТУБЛАР
18 ЁШ БИЛАН ЮВМОҚЧИ БЎЛАСАН
19 ПАРЧА-ПАРЧА ОҚ БУЛУТ
19 ТОНГГАЧА УН ЭЛАРДИ ОСМОН
20 ТУТ ТЕРАРДИК
20 ҲАЁЛ
21 ШАМОЛ ҶОЛАР ҚИЗ СОЧИН ТОРТА
21 ҲАР БИР ГУНЧА
22 ДАРАХТГА ОСИЛГАН ЗАЛЬФАРОН БАРГЛАР
23 ЙИГИРМАНЧИ АСР
25 ЎЧИРМОҚЧИ ГУЛХАННИ ҚИРОВ
26 КҮЙЛАГАЙСАН ЭРКА ҚУШИМ
27 КЎЗЛАРИМ ИЧИДА УНМОҚДА ДАРАХТ
28 БАҲОР ТУНИ
28 ЕИРИНЧИ ТУШЛАРНИ ЭСЛАРМИ ОДАМ
29 ЖАРАНГ-ЖУРУНГ

На узбекском языке

Садриддин Салимов

ВОЛЬНАЯ ПТИЦА

Стихи

Издательство «Ёш гвардия»,
Ташкент — 1979

Редактор С. Барноев

Рассом Б. Хайбуллин

Расмлар редактори Э. Валиев

Техн. редактор Г. Ахмаджонова

Корректор М. Ортикова

ИБ № 742

Босмахонага берилди 5.IV.1979 й. Босишига рухсат этилди
20. VI. 1979 й. Формат 70×90^{1/32}. № 1. Босма қоғозга «Жур-
нальная рубленная» гарнитурада юқори босма усулида бо-
силди. Босма листи 1,0. Шартли босма листи 1,17. Нашр
листи 0,65. Тиражи 8000. Шартнома № 160—78. Баҳоси 10 т.
Р—13589. Заказ № 126.

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети «Ёш гвардия» наш-
риёти, Тошкент, 700129, Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси
ишлари Давлат Комитети Тошкент «Матбуот» полиграфия
ишлаб чиқариш бирлашмасига қарашли 2- босмахона. Янги-
йўл, Самарқанд кўчаси, 44.

70403-67
С 356(04)-79 57—79

С 26

САЛИМОВ САДРИДДИН.

Эрка қүшім. Шеърлар / Сүз боши Т. Тұла.
Т. «Еш гвардия», 1979.—32 б.—[Олтин беланчак].
САЛИМОВ С. Вольная птица. Стихи.

**ББК 84Уз7
Уз2**

Садриддин Салимов — Бухорода яшаб ижод қылады. Немис тили бүйінча мутахассис. Жуда күп мүтолаа қылады. Ҳажми кичик, мазмұни чүкүр шеърлар ёзади. У, ёшликті, жүшқинликни, севги ва садоқатни күйлайды.

Хоҳи ғамгин, хоҳ лабда күлгү,
Дақиқалар үтады бир-бир.
Шул лаҗзани оламда мангу
Шеър ичра мен тутмоқقا қодир.